

39: Atatürk Kâfir Midir?

Tarık Ebu Abdullah

8 Ađu, 2017

<https://ilimvecihat.com>

SORU

Selamun aleykum hocam; çevremizde Atatürk'ün meclisi tekbirlerle açığına dair konuşmalar var bana Atatürk'ün kâfir olup olmadığını delilleriyle açıklayabilir misiniz? Şimdiden Allah razı olsun.

CEVAP

Ve aleykumusselam ve rahmetullahi ve beraketuh. Hamd Allah'a mahsustur.

Muhterem kardeşim Atatürk'ün Türkiye halkının tarih sahnesine çıkması Sultan Vahdettin'in onu Anadolu da işgal kuvvetlerine karşı teşekkür eden halk direniş harekâtının başına göndermesiyle başlamıştır. Osmanlı devleti Almanya'nın müttefiki olduğu Birinci Cihan Harbinde mağlup olmuştu. İtilaf devletleri (İngiltere, Fransa, Rusya, İtalya, Yunanistan vb.) Mondros Mütarekesini bahane ederek Anadolu'ya girmeye başlamışlardı.

Rıza Nur Hatıratında şöyle der: "İşte bu vaziyet Türklere silahlı mukavemetten başka çare olmadığını gösteriyor, kıyam ilham ediyor... Her tarafta hayati ve milli tehlikenin şevki ile binefsihi bir kaynaşma başlıyor. Milli kıyam prosesüsü yürüyor.

Erzurum vilayetinin hatta Trabzon taraflarının Ermenilere ve daha ziyade ihtimal ile Trabzon'un Rumlara verileceği havadisi alabildiğine koşuyor. Buralar halkı müthiş telaşa düşüyorlar. Toplanıyorlar. Müzakereler. Cemiyetler yapıyorlar... Ahaliden Binbaşı Zihni, Müftü Hoca Raif, Hüseyin Avni, Albayrak Gazetesi sahibi Necati, ilah... Zatlara çalışıyor. Nihayet "Vilayet-i Şarkiyye Müdafaa-i Hukuk Cemiyetini" yapıyorlar. Erzurum'da büyük bir Kongre hazırlıyorlar. Yine Trabzon'lular da "Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti" ile "Adem-i Merkeziyet Cemiyeti" adında iki cemiyet yapıyorlar. Trakya Yunanistan'a verilecek. Bura Türkleri de müdafaa kaygusu ile "Trakya Paşaili Cemiyetini" yapıyorlar... İzmir işgal olununca bazı gençler, vatanperverler kaçıp iççerlere çekiliyorlar. Balıkesir, Afyon, Kütahya, Akhisar, Manisa ve İzmir civarında bir takım vatanperverler cemiyetler teşkil edip mukavemet hazırlıyorlar. Demirci Efe Yunanlıların kadınlara tecavüzlerine dayanamayıp dağa çıkıyor. Fırsat buldukça Yunanlıları tepeliyor. Oralarda bazı zabıt ve mutasarrıflar da bunlara hiç olmazsa gizlice iştirak ediyor.

Adana'ya Ermeniler her taraftan doluyor. Bunlar "küçük Ermenistan da oldu" diyorlar. Halk bunların zulmünden bizar oluyor. Dağlara çekiliyorlar. Burada da mukavemet ve müdafaa teşekkür ediyor. İsmail Safa bunların başlarındadır. İskenderun havalisi Türkleri de bunlara katılıyor. Giresunlu Osman Ağa çete teşkil edip Pontus Rumlara çeteleri ile çarpışıyor.

Bu teşekküller çok mühimdir. İlk kıyâmı yapan bunlardır. Bütün tafsilatı ile fedakârlarının, kahramanlarının adlarıyla yazılması lazımdır...

Erzurum, İzmir ve emsali cemiyetler hem silahlı mukavemet tedarikinde hem de Fransızca neşriyat ile Türk hukukunu Avrupalılara tanıtmaya çalışıyorlar.

Her yerde vatan müdafaası için harıl harıl çeteler teşekkül ediyor. Mesela İzmir'de Demirci Efe, Sarı Efe, Çerkeş Etem, ilah... Bursa'da Gökbayrak, Giresun'da Pontusçulara karşı Topal Osman, Adapazarı ve Sakarya boylarında Yahya Kaptan Trabzon tarafındadır. Birçok katli olan bir kaçakçı şaki çetesi, İbo, ilah... Bunlar hep vaziyetin yarattığı binefsihi teşekküllerdir.

Görülüyor ki, Milli Kıyam ve hareket binefsihi ve her tarafta millet tarafından düşünölmüş ve yapılmıştır. Bir kişinin değil, binlerce kişinin; Mustafa Kemal'in, İsmet'in bunda habbe-i vahide hissesi yoktur. Bu esnada hala Mustafa Kemal meydanda değil. O Anadolu'ya defedinceye kadar bu işlerle değil, başka işlerle meşgul olmuştur. Yine İsmet hiç olmazsa Mandacılar fikrine iltihak etmiştir. Hatta Mustafa Kemal Anadolu'ya Milli Kıyam'a iştirak için de gelmemiştir. Çünkü kendi arzusu ile gitmemiştir. Nefyedilmiştir. Nefyedildiğini kendi de nutkunda söylüyor."[\[1\]](#)

Anadolu'nun her tarafında teşekkül eden bu kıyam hareketleri padişahlığın saldırgan kâfir ellerden kurtarılması için oluşmuşlardır... Gayeleri, adetsel ve muharref de olsa İslam'ı saldırgan gâvurlardan korumaktı. Bunun için din adamları tarafından yönetiliyorlardı. Bunun için Sultan Vahdettin'in emriyle dağılık olan halk kıyam hareketlerini toplamak, örgütlemek ve yönetmek için Anadolu'ya giden Atatürk Müslüman ve şeriat ve padişah hamisi gibi görünme mecburiyetindeydi. Böyle de yaptı. Elinde Sultan'ın yazısı ve onun tarafından verilmiş tam bir salâhiyetle Samsun'a vardığında kısa zaman içinde halk etrafında toplanmaya başladı.

Atatürk'ün bu dönemde en yakınlarından biri olan Rıza Nur halka yönelik uyguladıkları siyaseti şöyle açıklıyor: "Şimdi tuttuğumuz siyaset, elimizdeki düstur şudur: Padişah- Halife, Hükümet İstanbul'da düşmanlar elinde esirdir. Biz vekilleriyiz. Onları, dini, milleti, devleti kurtaracağız. Ey Millet! Yunan gibi asırlardan beri kölemiz olan bir millete nasıl boyun eğeceksiniz?! Bu millet buna dayanamaz. Gayrete geliniz, din gayreti lazımdır. Çünkü bütün millet adeta istisnasız, padişaha muti, dine merbut, padişah din diyor, başka bir şey bilmiyor. Harpten de yorulmuş, bitmiş, parasız, sefalette, bu haldeki bir milleti kolay kolay yeni bir harbe hazırlamak da mümkün değil. Bunun için Rumlar ile izzeti nefsinin gıcıkıyoruz. "Bakkal Yorgi başınıza vali, mutasarrıf, taşçı Vasil Jandarma Zabiti olacak nasıl dayanacaksınız?" diyoruz. Hakikaten Türk buna

tahammül edemiyor. Anadolu’da bu esnadaki seyahatlerimde bizzat böyle propaganda yaparken bu sözlerin her şeyden müessir olduğunu görüyordum. Aynı zamanda dini de ele alıyorduk. “Kuran’ı apteshane kâğıdı yapacaklar. Size şapka giydirecekler” diyorduk. Bu da pek müessir oluyordu. Talihe bak ki şapkayı sonunda Mustafa Kemal’in eliyle giydiler!”[2]

Lord Kinross da “Atatürk” biyografisinde şöyle yazıyor: “Ortodoks papazının emrindeki Rum çetecilerine karşı koymak için Türk gönüllüleri de bir Müslüman hocanın etrafında toplanmışlardı. Hoca derhal Mustafa Kemal hesabına çalışmaya koyularak camide bir vaaz verdi. Mustafa Kemal en güçlü taraftarlarını din adamları arasında buldu.”[3]

İktidarı tamamıyla kendi eline geçirinceye ve Cumhuriyeti ilan edinceye kadar Atatürk küfrünü halktan gizlemeye çalışmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi kurulmadan evvel son kongre olan Sivas Kongresinde halkın önünde “Makam-ı Celil-i Hilâfet ve Saltanata, İslamiyete, Devlete, millete ve memlekete manen ve maddeten hizmetten başka bir gaye takip etmeyerek... Çalışacağıma... Namusum ve bilcümle mukaddesatım namına vallah, billâh” diyerek kalem etmiştir[4]. 23 Nisan 1920 de 1.Meclisin açılışı da Cuma günü ve dualarla yapılmıştır.

Ertesi gün yaptığı açılış konuşmasında da şöyle demiştir: “Hilâfet makamının ve saltanatın bağımsızlığının dokunulmazlığını, milli bağımsızlığımızı ve milli sınırlarımız içinde yaşama imkân verecek bir barışı sağlayacak önerileri ayrıntıları ile tespit edip uygulayabilmek için, millet tarafından olağanüstü yetkiye sahip bir meclisin Ankara’da toplanması gereğini millete duyurmakla ilgili milli görevimizi ve vatan borcumuzu da yerine getirdik... Meclisimizde oluşan ve beliren milli kudretimiz, Hilâfet makamı ve saltanatı yabancı baskısından kurtaracak ve Osmanlı devletini dağılma ve tutsaklıktan kurtarma önlemleri alacaktır. Tam bağımsızlığa sahip, hilâfet makamına vicdani bağlılığı ile övünen, İslâm dünyası içinde yaşama anlayışını kendinde gören bir milletin tutsak olamayacağı inancıyla, davranışlarımızı adım adım izleyen bütün medeni dünya ve insanlık sizlere yardımcı olacaktır.”[5]

Ancak Eylül 1921 de istiklal harbinin dönüm noktası olarak sayılan Sakarya Meydan Muharebesinden sonra Ankara’ya dönen Atatürk, beraberindekilerinin dua etmek için Hacı Bayram Veli türbesine gitmek isteyince, şöyle diyerek gerçek yüzünü göstermeye başlamıştır: “Öyle şey olmaz, yurt toprağını karış karış kanını akıtarak ve canını vererek savunan Mehmetçiğin hakkını ben evliyalara kaptırmam!”

Daha sonra Atatürk böyle bir davranışta bulunmasının gerekçesini ise şöyle

açıklamıştır: “Kimileri benim bu davranışıma kamunun inancını inciten yersiz bir davranış gözüyle bakmış olabilirler; ama ben, hele yurdun savunmasında, güvenilecek gücün evliyaların, yatırırların maneviyatı olamayacağını hatırlatmayı artık zorunlu bulmuştum.”[6]

1922'nin son çeyreğinde artık Saltanatın kaldırılması mecliste müzakereye açılmıştı. Mebuslara seslenerek hararetli tartışmalarına Atatürk şöyle diyerek son vermiştir: “Efendiler! İçinde bulunduğumuz şartlara rağmen safsatayla, münakaşayla, nazariyatla vakit geçirdiğimizi görüyorum. Hâkimiyet ve saltanat hiç kimseye ilim icabıdır diye münakaşa ile mugalâta ile verilmez. Hâkimiyet ve saltanat kuvvetle, kudretle, zorla alınır. Türk milleti de hâkimiyet ve saltanatı bil fil isyan ederek kendi eline almıştır. Bu olmuş bitmiş bir durumdur. Mesele, “hâkimiyet ve saltanatı bırakacak mıyız, bırakmayacak mıyız” meselesi değildir. Mesele, bu zaten olmuş bitmiş durumu ifade etmektir. Bu herhalde ve mutlaka olacaktır. Burada toplananlar, meclis ve herkes, meseleyi bu şekilde görürlerse fikrimce uygun olur. Aksi takdirde yine hakikat ifade olunacaktır. **Fakat ihtimal bazı kafalar kesilecektir**”[7]

Nitekim 1 Kasım 1922'de Atatürk “Osmanlı Devleti münkarizdir (yıkılmıştır)” diyerek Osmanlı Devletinin saltanatını resmen sona erdirmiştir.[8] Ama halkın tepkisini çekmemek ve gerçek emellerinin ifşa olmaması için hilafeti doğrudan kaldırmamıştır, bilakis saltanatsız bırakarak işlevsiz ve gereksiz kılmıştır ve yönetimi tamamıyla kendi elinde toplamıştır. Egemen olmayan bir halife olmayı kabul etmeyen Vahdettin Han'ı Ankara hükümetinin temsilcisi olan Refet Bele Paşa “iç savaş çıkartırız” diyerek tehdit edince İstanbul'dan ayrılmıştır. Hemen akabinde de Ankara Meclis'i veliaht olan Abdülmecid'i göstermelik hilafet makamına oturtmuştur.[9]

Böylece hâkimiyet İstanbul'dan Ankara'ya, Türkiye Büyük Millet Meclis'ine geçti. Ancak 1.Meclis'te Atatürk'ün mutlak idaresine muhalefet eden mebusların sayısı pek çoktu. Ülkede tam iktidar sahibi olabilmesi için bunlardan da kurtulması gerekiyordu. Bunun için 1.Meclisi feshetti ve sadece Kemal'e uşak olanlardan oluşan 2.Meclisi oluşturdu. Yazar Mehmet Altan şöyle der: “O dönem içinde Kemalist dikta rejimi başlatmak için 1.Meclis feshediliyor. Çünkü ondan sonra Anti Demokratik, Kemalist olmayan kimseler katılmıyor. Yeni dönem başlıyor. Feshin etkenlerinden biri olarak da Lozan sürecine bakmak lazım. Lozan meselesine 1.Meclis ciddi muhalefet ediyor. Lozan'ı içine sindiremiyor. Daha iyi bir anlaşma bekliyor. Kemalist olmayan hiçbir kimse 2.Meclise alınmamıştır. 1.Mecliste ki 2.Grup tamamıyla tasfiye edilmiştir. Mustafa Kemal'in kesinkes egemenliğini onaylayan, yani kurulu kuvvetler ayrılığına değil, tek bir liderin hâkimiyetini onaylayan kişiler

getirilmiştir 2.Meclise.”[10]

Dönemin şahidi Rıza Nur da 2.Meclis için şöyle diyor: “Şimdi Meclis demek şu demek oldu: Bir sürü kuklanın ipleri Mustafa Kemal’in elinde. İsteddiği gibi bunları oynatıyor, sonunda da istediği gibi ipleri çekiyor, hadi kolları yukarı kalkıyor. Bu suretle en büyük kanunları bir saatte çıkarıyorlar. Mesela koca Kanun-i Medeni böyle olmuştur. Mebusların nutukları şu sözlerden ibaret kaldı: Evet efendim, keramet efendim başüstüne, kabul... Hükümet bir şey istiyor, derhal bir, iki madde-i kanuniye yapıp Meclise yolluyor. Mebuslar da derhal kabul diyorlar. Oluyor kanun.”[11]

Artık Atatürk’ün mutlak iktidarı altında olan Meclis 24 Temmuz 1923 de yapılan Lozan Barış Antlaşmasını kabul etti. 13 Ekim’de Ankara yeni Türkiye’nin başkenti oldu ve 29 Ekim 1923 de Cumhuriyet resmen ilan edildi. Cumhuriyetin ilan edilmesiyle laik devlete ve Hilafetin kaldırılmasına doğru son adımlar atıldı ve 3 Mart 1924 de nihayet Hilafet resmen kaldırıldı. Aynı kararlar Şeri’yye ve Evkaf Vekâleti sona erdirerek şeri’ mahkemeler ve Tevhid-i Tedrisat kanunuyla medreseler kapatıldı. Din işlerini artık Diyanet İşleri Başkanlığı yürütecekti. Prof. Bülent Tanör, Diyanet’in bundan sonra izleyeceği konumu şu şekilde açıklıyordu: “Diyanet İşleri Başkanlığı, teknik bir kamu hizmeti kuruluşu olarak çalışıyor, rejimin talepleri doğrultusunda dinin kişiselleşmesine katkıda bulunuyordu. Yetkileri sınırlıydı, ruhani bir otoritesi yoktu. İslami kurallar öneremez, teolojik araştırma yapamazdı, dinsel mülk sahibi değildi. Kısacası Diyanet, laikleştirme politikasına dinsel meşruluk kazandırma görevini yüklenmişti. Devlet, dinin siyasal ve toplumsal alana karışması olasılığına karşı Diyanet’i kullanmaktaydı”[12]

Bu süreç içinde Kemalistlere muhalefet edenler ya faili meçhul cinayetlerle veya İstiklal Mahkemesiyle susturuldular. Türkiye halkını bilinçli dinsizleştirmek için yapılan inkılâplar art arda geldi.

“Sırasıyla 25 Kasım 1925 de “Şapka iktisası” kanunlaştı. Eskiden giyilen başlık türlerini bırakın giymeyi, hakkında yazı yazmak bile yasaklandı. 30 Kasım 1925 de Tekke, Zaviye ve türbeler kapatıldı. 26 Aralık 1925 de Takvim ve Saat devrimi yapıldı. Hicri ve Rumi takvim kullanmak her şekliyle yasaklanıp, yerine 3. Papa Gregorius adına nispetle “Gregoryan Takvimi” adı verilen Hıristiyan takvimine geçildi. 17 Şubat 1926 da İsviçre Medeni Kanunu Türkçe’ye tercüme edilerek “Türk Medeni Kanunu” adı verildi. 1 Mart 1926 da İtalyan Ceza Kanunu tercüme edilerek “Türk Ceza Kanunu” adı verildi. Yine aynı tarihte bütün orta dereceli okullardan din dersleri kaldırıldı. 28 Mayıs 1927 de binalar üzerindeki tarihi kitabe ve tuğraların kazınması hakkında kanun çıkarıldı. Dünyada görülmemiş bir tarihi eser katliamı başlatıldı.

İstanbul Üniversitesi merkez binasının kazınmış olan tuğrası buna mühim bir örnektir. 10 Nisan 1928 de lâiklik kabul edildi. Anayasadan “Devletin dini, dini İslâm’dır” ibaresi kaldırıldı. Milletvekili yeminlerinde “vallahi” yerine, “Namusum üzerine” lafı getirildi. 24 Mayıs 1928 de Rakam devrimi yapıldı. 3 Ekim 1928 de Harf devrimi yapıldı. İslâm harfleri atılıp Latin harfleri alındı. 1 Ocak 1929 de Arapça harflerle dilekçe ve kitap yazılması yasaklandı. 1 Nisan 1931 de Ölçü ve tartı devrimi yapıldı. Bin yıl boyunca kullanılan ölçüler atılıp, yerine Avrupa’da kullanılan ölçü ve tartı birimleri getirildi.”[13]

Atatürk ve uşaklarının yaptığı bu “Türk devrimi” hakkında Prof. Dr. Şerif Mardin şöyle der: “Türk devrimi kitlelerce desteklenen bir hareket değildi. Milli mücadelede işgalcilere karşı yoğun destek gelirken, Cumhuriyetin ilanından sonra modernleşme adına atılan adımlar halkın taleplerinden çok uzak ve halka rağmen yapılmıştı. Türkiye’deki dönüşüm, kitlelerin harekete geçmesiyle değil, tepeden yapılan dayatmalarla başlatılmıştı.”[14]

Bu icbari değişimlere muhalefet edenlere hiçbir surette tahammül edilmedi. Kemalist rejim ve özellikle İstiklal Mahkemeleri tam manasıyla terör estirdiler.

Burada zikredilmesi önemli olan bir husus, Türkiye halkını dinsizleştirme hareketinde en büyük ehemmiyeti muhakkak Dini Islahat Projesi taşımasıdır. Bu proje zahirinde İslam dinin millileştirilmesi (Türkçeleşmesi) ve ana dilin (Türkçenin) mabede girmesi olduğu iddia ediliyordu ama hakikati Türkiye halkından din ve namus telakkisini kaldırmaktı.

Kazım Karabekir Paşa hatıratında şöyle anlatıyor: “10 Temmuz 1923 Ankara istasyonundaki kalem-i mahsus binasında Fırka nizamnamesini müzakereden sonra, Gazi ile yalnız kalarak hasbi hallere başlamıştık. “Dini ve namusu olanlar aç kalmaya mahkûmdurlar” dediler. Kendisini hilafet ve saltanat makamına layık gören ve bu hususlarda teşebbüslerde de bulunan, din ve namus lehinde türlü sözler söyleyen ve hatta hutbe okuyan, benim kapalı yerlerde baş açıklığımla latife eden, fes ve kalpak yerine kumaş başlık teklifimi hoş görmeyen Mustafa Kemal Paşa, benim hayretle baktığımı görünce, şu izahatı verdi: “Dini ve namusu olanlar kazanamazlar, fakir kalmaya mahkûmdurlar! Böyle kimselerle memleketi zenginleştirmek mümkün değildir. Bunun için önce din ve namus anlayışını değiştirmeliyiz.”[15] Partiyi bunu kabul edenlerle kuvvetlendirmeli ve bunları çabuk zengin etmeliyiz!”[16]

Ve Atatürk’ün gayeleri hakkında şöyle söyler: “Gazi Kuran-ı Kerim’i bazı İslamlik aleyhtarları züppelere tercüme ettirmek arzusundadır. Sonra da Kuran’ın Arapça okunmasını namazda bile yasaklayarak bu tercüme okutacak! Ve o

züppelerle işi alaya boğarak, güya Kuran'ı da, İslamı da kaldıracaktır!" Karabekir buna itiraz edince Atatürk hiddetlenerek şöyle demiş: "Evet Karabekir! Arap oğlunun yavelerini (uydurmalarını) Türk oğullarına öğretmek için Kuran'ı Türkçeye tercüme ettireceğim ve böylece de okutacağım. Ta ki budalalık edip aldanmakta devam etmesinler!" Şüphe yok ki, yakın günlere kadar Kuran'ı ve Peygamberi her yerde medh ve sena eden ve hatta hutbe okuyan bir insandan bu sözleri beklemek herkese eza veriyordu."[\[17\]](#)

Kemalist rejimin halkı dinsizleştirme çalışmasına bakıldığında, dinin dilini değiştirme hususunda temerküz ettiği görülmektedir. Çünkü İslam dininin dili Arapçadır. İlahi hitap ancak Arapça ile doğru anlaşılması mümkündür. Dinin üzerinde istedikleri gibi oynayabilmeleri ve nihayet tamamıyla değiştirebilmeleri için iki şey elzemdi:

Birincisi: Dini vaz edildiği ve teşri edildiği kanunlardan koparmak ki, bu kanunlar Arap lüğatin kanunlarıdır. Çünkü ilahi hitabı oluşturan Kuran ve Sünnet elfazının medlulünü sadece Arap lügatiyle doğru anlamak mümkündür. Ama Arap lüğatinin kanunlarından kopmuş Kuran ve Sünnet'in delaletini sınır ve kural tanımayan, hevai istekler belirleyecektir.

Ve ikincisi: Dinin tek mastarı olan Kuran ve Sünnet'i Arapça ve sahih fehim ile tebliğ eden Arapça ve ilim ehlinden koparmak. Ulemanın din işlerinde imametini kaldırınca ulema olmayan herkes kendi diline, yani kendi fehmine göre Kuran ve Sünnet'i anlayacaktır.

Bu iki لازمın tahakkuku ile din ve namus yobazlaşacak ve sonunda nafîle veya zait ve tutulması külfet olarak telakki edilecekti. Türkiye halkının vardığı nokta da bu olmuştur. Hatta bugün maalesef Müslümanlar bile dinin Türkçeleştirilmesinden ciddi derecede müessir olmuşlardır ve İslam ulemasına itibarlarını kaybetmişlerdir. Bunun yerine ana dillerinde yazılan kitaplara müracaat etmeyi ve hatalı da olsa kendi anlayışları üzere sebat etmeyi erdem kabul etmekte inatçı olmuşlardır.

Kemalistlerin dini reformcularını Protestan Martin Luther'e benzetmeleri boşuna değildir. Zira Luther Latince olan İncil'i Almancaya tercüme ederek Katolik Kilisenin din ve dünya siyasetinde hâkimiyetini kırmıştı. Hatta ladiniye Pozitivist, Materyalist felsefenin zeminini oluşturmuştu. Almanya da tutan şeytani projenin Türkiye'de de tutacağını inandılar. Ancak kâfir Kemalistlerin fark edemedikleri şeydu: İncil zaten vahyedildiği dilden kopartılmış ve bazı beşerlerin fikirlerinden ibaret olan, haktan sapmış muharref bir kitaptı. İncil ehli, yani Hıristiyan din adamları ise İncil'i kendi dünya çıkarları için bizzat tahrif edenlerdi. Kuran ve sünnet ise saf haktır ve hâkimiyetini mahluktan

değil el-Halik'den alır.

Atatürk'ün hükümeti önce Kuran ile Sahihu'l-Buhari'yi Türkçeye tercüme ettirmiştir. Sonra Ocak 1932 Ramazan ayında halkı adım adım Türkçe ibadete alıştırmaya koyuldular. Önce duayı, sonra Kuran tilavetini, sonra tekbiri, sonra ezanı ve sonra hutbeyi Türkçeleştirdiler. Ramazan'ın son Cuma gününde Cuma namazı Süleymaniye Camisinde ve akabinde bayram namazı da birçok camide tamamıyla Türkçeleştirilmiş kılındı. İstanbul'daki bu denemeden sonra Türkçe ibadeti Türkiye'ye yaymaya koyuldular. Ancak İstanbul'daki halkın suskunluğunu Türkiye'nin birçok yerinde bulamadılar. Özellikle Türkçe ezan uygulamasına çok karşı koyanlar çıktı. Karşı koyanlar derhal irticacı ilan edildiler ve cezai takibata dâhil edildiler. Henüz bir kanun çıkmamış olmasına rağmen Atatürk "herhalde cahil mürteciler Cumhuriyet Adliyesinin pençesinden kurtulamayacaklardır" diyerek değişimlere boyun eğmeyenlerin akıbetini belirlemiştir zaten.

Binaen aleyh her insaf sahibi bu sözde dini reformlar, ama hakikatte dini deformeler halkın kabulü ve desteği ile yapılmadığını, bilakis yönetici bir kesim tarafından halka icbar edildiğini itiraf edecektir.

İtirafı zorunlu olan ikinci bir gerçekte Kemalist rejimin halkı dini eğitimden tamamıyla alıkoymuş olmasıdır. Dini tedrisat umumen kaldırılmıştı ve her türlü dini neşriyata tahammül yoktu. "1938 de 3, 1939 da 1, 1944 te 2 ve 1945 de 3 olmak üzere dini propaganda (!) yapan 9 yayın ile 1938 de inkılâp aleyhtar 1 yayına yasak getirilmiştir. Bu bağlamda İstanbul'da basılan ve İsmail Nazım Ergenel tarafından yazılan "En'ami Şerif" adlı broşür toplattırılmıştır. Yine aynı konuda İstanbul'da Mustafa Kocabaş tarafından yazılmış olan "Din Kılavuzu" isimli kitap, "İman ve Amel" isimli kitap, ayet, hadis ve ahlaki öğütleri içeren Arapça levhalar, "Dua Mecmuası" adlı broşür, "Çocuklarımıza Din Okuma Kitabı" adlı eser ve "Tam ve İlaveli Mevlüdü Nebi" adlı kitabın satışı yasaklanmıştır. Ahmet Hamdi Akseki tarafından 1943 yılında "Peygamberimiz Hz. Muhammed" (*sallallahu aleyhi ve sellem*) adlı bir kitap, Sebilürreşad yayını olarak bastırılıp piyasaya çıkarıldıktan sonra Dâhiliye Vekâleti (İçişleri Bakanlığı) tarafından sakıncalı bulunarak toplattırılmıştır. Bunun üzerine kitabın yazarı, toplattırılma sebebini öğrenmek üzere müracaatta bulununca Matbuat Umum Müdürü şöyle cevap göndermiştir: "Biz her ne şekil ve suretle olursa olsun memleket dâhilinde dini neşriyat yapılarak dini bir atmosfer yaratılmasına ve gençlik için bir dini zihniyet fideliği vücuda getirilmesine taraftar değiliz. Zat-ı âlilerin herkesçe de müsellemler olan ilim ve faziletinize hürmetkâriz. Ancak günün bu kabil neşriyata tahammülü olmadığını siz de takdir edersiniz."[\[18\]](#)

Bir taraftan din ve din ehline karşı uygulanan baskılar ve diğer taraftan halkın tam manasıyla dinen cahil edilmesinin akabinde Türkiye halkı tamamıyla yobazlaşmış ve dini ve ahlaki hassasiyeti kalmamıştır. 1935 de Ayasofya camisinin müzeye çevrilmesi ve birçok caminin satılması, samanlık ve ahır olarak kullanılması tepkisiz kabul edilmiştir.

Aralık 1950 de zamanın Diyanet Reisi olan Ahmed Hamdi Akseki “Dini tedrisat ve dini müesseseler” hakkında yayınladığı bir raporda şöyle der: “29 seneden beri fasılasız olarak din müesseselerinin başında bulunduğum cihetle bu müesseselerin o zamandan bugüne kadar geçirmiş olduğu safhalarla bugünkü durumunu bir hülâsa ederek bundan sonra alması gereken şekil hakkındaki fikirlerimi de arz edeceğim... Şer’iyye Vekâletinin ilga edilmiş olmasına rağmen dinî tedrisat güya inkıtaa uğramadan bu suretle devam edecekti. Fakat aradan uzun zaman geçmeden, evvelâ köylere ve ilçelere imam ve hatip yetiştirmek üzere Birinci Büyük Millet Meclisince açılarak sayısı 465’i bulan “Medaris-i İlmiye”. 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanununun neşrinden bir hafta sonra o zaman Maarif Vekili bulunan Vasıf Bey’in bir emriyle kapatıldığı gibi, bir müddet sonra da asrî tedrisat yapmakta olup, 430 sayılı kanundan sonra adları İmam ve Hatip Mektebine çevrilmiş bulunan 38 din müessesesi de yine Vekâletin emriyle birer birer kapatılmış ve bu suretle Tevhid-i Tedrisat Kanunu tatbikatta dini derslerin ve dini mekteplerin ilgası ile neticelenmiştir. Gerek bu müesseseler, gerekse bidayette 400 olgun talebesi bulunan ihtisas medreseleri de kapatılmıştır... Yukarıda arz olunan sebepler dolayısıyladır ki aradan uzun bir zaman geçmiş olmasına rağmen Milli Eğitim Bakanlığı 430 numaralı kanunla taahhüt eylediği vazifeyi yapamamış, Diyanet İşleri Başkanlığını yakinen ilgilendiren dini vazifelerde istihdam edilecek hiçbir eleman vermemiş olması ve Başkanlığın da bugüne kadar din adamları yetiştirecek mesleki bir müesseseye sahip bulunmaması yüzünden bugün memleketin birçok yerlerinde hakiki ve münevver bir din adamı bulmak şöyle dursun, camilerde mihraba geçerek halka namaz kıldırarak, minbere çıkıp hutbe okuyacak bir imam ve hatip bulunamamaktadır. Hatta bazı köylerimizde, ölenlerin teçhiz ve tekfini ile ebedi istirahatgâhlarına tevdi gibi en basit dini bir vazifeyi ifa edecek kimseler bulunmamakta ve cenazelerin kaldırılmadan günlerce ortada kalmakta olduğu senelerden beri işitilmekte ve görülmektedir... İki senedir memleketin muhtelif mıntıklarında yaptığım seyahatlerde halkımızın her tabakasıyla sıkı temaslarda buldum. Yüksek tahsil gençliği ile de daima temaslardayız. Her gün memleketin muhtelif yerlerinden yazılar alıyoruz. Bütün bunlardan edindiğimiz kanaat da şu noktalar üzerinde toplanmaktadır: Yirmi altı seneden beri çocuklarımız hakiki bir din ve ahlâk terbiyesinden mahrum olarak içi bomboş ve herhangi menfi bir tesiri kabule müsait bir halde yetişmektedir. Çocuklarımızın ve gençlerimizin başka dinlerin ve muhtelif şekillerdeki misyoner

propagandalarının içtimai, siyasi herhangi muzır mezhep veya tarikat ve akidelerin menfi tesirlerinden uzak tutulması için çare düşünölmelidir. Çocuklarımıza gerek mekteplerde ve gerek başka vasita ile yirmi altı seneden beri din ve ahlâk aleyhinde söylenebilecek ne varsa hepsi söylenmiş, telkin edilmiş ve kıpkızıl bir dinsiz olmaları için her şey yapılmıştır. Bugünkü gençler komünist olmamışlarsa bunu ailelerindeki din terbiyesine borçluyuz.”[19]

Bu vaziyet Atatürk’ün 1938 de ölümüne ve sonrası İnönü döneminde 1946 ya kadar devam etti. 1946 da Çok Partili düzene geçildi ve 1950 de yapılan seçimlerde Demokrat Parti iktidar oldu. Bu seneden sonra Atatürk’ün partisi CHP bugüne kadar tek başına siyasi iktidar olamadı ama Kemalizm dini varlığını bugüne kadar sürdürdü.

Evet, muhterem kardeşim! Atatürk ve kamalcı uşaklarının yaptıkları küfürleri ihtisar ile böyle toplayabiliriz.

Bir de konuştuğu ve konuştukları küfür vardır. Ona da birkaç örnek vereyim:

Atatürk Allah (*subhanehu ve teâlâ*) için şöyle diyor: “İnsanlar ilk devirlerinde pek acizdi. Kendilerini koruyamıyorlar ve hiçbir hadisenin de sebebini bilmiyorlardı. Kendilerini koruyacak bir kuvvet aradılar. Nihayet insanlık vicdanında bir kuvvet yarattı. O da işte “Allah” tır. Her şeyi ondan beklediler, ondan istediler. Hastalıktan, felaketten korunmayı hep Allah’larından istediler. Fakat modern çağlarda insan her şeyi Allah’tan beklemedi. Ancak toplumdun bekledi. Her şeyin koruyucusu insan cemiyetidir. Bizi koruyan, refah içinde yaşatan toplumdur.”[20]

Ve şöyle diyor: “Masum ve cahil insanları yüzlerce Allah’a taptırmak veya Allah’ları muayyen gruplarda toplamak ve en nihayet bir Allah kabul ettirmek, siyasetin doğurduğu neticeleridir.”[21]

Ve şöyle diyor: “İnsanlar kurtçuklar gibi sulardan çıktılar en önce... İlk ceddimiz balıktır. İşler daha daha ilerledikçe o insanlar primat zümresinden türediler. Biz maymunlarız; düşüncelerimiz insandır.”[22]

Ve şöyle diyor: “Tabiat hem kanunların sahibidir, hem de aynı kanunların tâbiidir. Tabiat insanları türetti, onları kendine taptırdı da.”[23]

Ve Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve alihi vesellem*)’in risaleti hakkında şöyle diyor: “Tarihi noktai nazardan da mütalaa edildiği zaman görülüyor ki, Muhammed birden biri Allah’ın Rasûlüyüm diyerek ortaya çıkmamıştır. O Arapların ahlak ve adetlerin pek fena ve pek iptidai ve ıslaha muhtaç olduğunu anlamış, bunları ıslah için تنها yerlere çekilerek senelerce

düşünmüş ve yıllarca tefekkürden sonra kendisinde vahiy ve ilham fikri doğmuştur.”[24]

Ve şöyle söylüyor: “Muhammed’in peygamberliğinin başlangıcına dair birçok eski rivayetler vardır. Bunlar artık efsanelere karışmıştır. Hakikatte peygamberin ilk söylediği Kuran ayetinin ne olduğu malum değil ve belki mazbut değildir. Kuran sureleri Muhammed’e açık semada peyda olmuş bir şimşek gibi günün birinde, birdenbire bir taraftan inmiş değillerdi. Muhammed’in söylediği sureler uzun bir devirde dini düşüncelerinin bir ürünü olmuştur. Muhammed bu surelere birçok çalıştıktan ve incelemeler yaptıktan sonra edebi şeklini vermiştir.”[25]

Ve şöyle der: “Muhammed, iptida Allah’ın Rasûlüyüm diyerek ortaya çıkmamıştır; bunu düşünmemiştir. Bu düşünce senelerce mücadele ettikten ve fikirlerini neşreyledikten sonra kendisinde hâsıl olmuştur.”[26]

Ve umumen bütün nebiler (*aleyhimussalatu vesselam*) için şöyle der: “Tarih bize öğretir ki, bütün dinler milletlerin cehaletlerinin yardımı ile utanmaksızın Tanrı tarafından gönderildiğini söyleyen adamlar tarafından tesis olunmuştur.”[27]

İslam tarihinden ve Kuran’dan bahsederken şöyle diyor: “Bu roman sayfaları bence gerçek tarih belgelerin yorumudur. Bu roman sayfalarında görülen şeyler yaklaşık şöyle açıklanabilir: Arabistan yarım adasının kumsal çöllerinden “İkre bismi Rabbike” safsatasını esas tutmuş olan Araplar, uygar dünyada, bilhassa Türk zengin uygar bölgelerinde bu ilkel ve cahiliyet devrinin simgesi olan ilkeye dayanarak yapmadıkları tahrifat kalmamıştır.”[28]

Ve şöyle diyor: “**Benim bir dinim yok. Ve bazen bütün dinlerin denizin dibini boylamasını istiyorum.**”[29]

Yalakalarına gelince Allah, Rasûlü ve dini inkâr ve hakaret ile iktifa edememişler, azgınlıklarını ancak Kemalizmi din ve Atatürk’ü ilah ve peygamber edinerek tatmin olmuşlar:

Rıza Nur Hatıratında şöyle der: “Dalkavuklar bilekleri, bacakları sıvadılar. Mustafa Kemal’i Dâhi, Güneş, Münci, Peygamber, İlah yaptılar. Ve nihayet tanrı derecesine çıkardılar. Sözlerine “Vecizeler” ve emirlerine “Yüksek Telkin” dediler. Tarihimizde hiçbir devirde dalkavukluk bu kadar hünerle yapılmamıştı.”[30]

Bazı örnekler:

Atatürk'ün gazetesi "Hâkimiyet-i Milliye" matbaasında Ağustos 1928'de basılan "Türk'ün Yeni Amentüsü":

"Kahramanlık örneği olan ve vatanın istiklalini yoktan var eden Mustafa Kemal'e, onun cengâver ordusuna, yüce kanunlarına, mücahid analarına ve Türkiye için ahiret olmadığına iman ederim. İyilik ve fenalığın insanlardan geldiğine, büyük milletimin medeni cihanda en büyük mevki kazanacağına, hamaset destanlarıyla tarihi dolduran kudretli Türk ordusunun birliğine ve gazinin Allah'ın en sevgili kulu olduğuna kalbimin bütün hulusuyla şahadet eylerim."

Aka Gündüz:

"Atatürk'ün tapkınıyız!...Her şeyde Atatürk, Yerde O! Gökte O! Denizde O! Var da O! Yok da O! Her şeyde O! Atatürk! ...Yerdedir, göktedir, sudadır, alandadır, diktedir, pusudadır. Görünmezi görür! Bilinmezi bilir! Duyulmazı duyar! Sezilmezi sezer, ezilmezi ezer! Her şeyde Atatürk! Elimizi yüzümüze, gönlümüzü özümüze kapıyoruz. Biz sana tapıyoruz! Biz sana tapıyoruz! ...Varsın, Teksin, Yaratansın! Sana bağlanmayanlar utansın!"[31]

Celal Nuri Bey'in Amentüsü:

"İnandım, iman getirdim Halk Fırkası'na (CHP), Halk Fırkası'nın mebuslarına, mebusların yapacağı kanunlara, naşir-i efkârı olacak (fikrini yayacak) gazetelere, inanıp inanmayanlar için er-geç bir yevmi sual (sual günü) geleceğine inandım."[32]

Yusuf Ziya Ortaç:

"Atatürk'e Ekber!

Atatürk'e Ekber!

Ancak O var: Atatürk!

Evliya odur, peygamber odur, sanatkâr Atatürk,

Tarihe hâkim, zekâyâ önder, doğma serdar Atatürk,

Bunları geçti insan büyüğü: Kendi kadar Atatürk!"[33]

Behçet Kemal Çağlar:

"Kaç yıldır Türkçeydi, Tanrı'nın dili;

İnsana ne ilah, ne de sevgili

Ne de ana-baba aratıyordu:

Her an yaratıyor, yaratıyordu,

Birlikti gönüller ona imanda

O ateş yanardı, her damla kanda..."[34]

Osman Nuri Çerman:

"Atmosferde rüzgâr, denizlerde dalgalar, akarsularda çağlayanlar, Arz'da volkanlar ve lavlar, nasıl bir Tanrı kudretiye, vatan kurtaran Atatürk'ün ağzından çıkan sözler de bir Tanrı buyruğudur. Türkçe Kuran okur gibi, onu da oku!...Tekrar oku ve herkese okut! ...Öğret!...Anlat... Yaz, yazdır, yay, yayınla! ...Kutsal kitapların ruhundan ayrı olmayan Kemalizm prensipleri, vatansever Türk'ün inanı, ibadeti, medeniyeti, istiklali ve istikbalidir!"[35]

Ali Hadi:

"Atatürk senin için ölüm yoktur. Olamaz! Sen Türk'ün Tanrısısın! Tanrı hiç ölür mü?"[36]

İlhami Bekir:

"İlk adam, mavi gözlerle baktı toprağa,

Toprağın haritasını çizdi bayrağa;

Allah değil, o yazdı alın yazımızı."[37]

Bütün bunlardan sonra Muhterem kardeşim Rabbimin huzuruna çıkacağım günün kesinlikle geleceğini yakinen bilerek derim ki;

Atatürk kâfirdir ve bunları bilen ve onun küfründe şüphe eden de kâfirdir.

---

[1] Rıza Nur, Hayat ve Hatıratım, 3.cilt/hafif ihtisar ile 558-560.sayfalar. (Altındağ Yayınevi 1967)

[2] Hayat ve Hatıratım, 3.cilt/623,624.sayfa. (Altındağ Yayınevi 1967)

[3] Atatürk, Bir Milletın Yeniden Doğuşu, 270,271,sayfa. (Yayın evi yok)

[4]Sivas Kongresi Tutanakları, Haz: Uluğ İğdemir, Ankara 1969, sayfa 5, 3. (Kaynak: belgelerlegercektarih.wordpress.com)

[5] TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, İçtima senesi 1, İçtima 2, 24 Nisan 1920, celse 3, cild 1, sayfa 29, 30. (Meclis tutanakları). (Kaynak: belgelerlegercektarih.wordpress.com)

[6]Hadi Besleyici, Atatürk'ü Anlamak, sayfa 123, 124.(Kaynak: belgelerlegercektarih.wordpress.com)

[7] M. Kemal Atatürk, Nutuk, Devlet Basımevi 1938, sayfa 490-498.(Kaynak: belgelerlegercektarih.wordpress.com)

[8]Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin hukuk-i hâkimiyet ve hükümlanînin mümessil-i hakikisi olduğuna dair heyet-i umumiye kararı. No. 308, 1/2 Kasım 1922. Bk.: Düstur, III. Tertip, 3. cild, sayfa 152, 153.(Kaynak: belgelerlegercektarih.wordpress.com)

[9] Ahmet Anapalı, Saltanatın kaldırılması ve kesilen kafalar. 4 Kasım 2013 tarihli Milli Gazete.

[10] Yakın Tarih Ansiklopedisi, 11.cilt/193.sayfa. Vakit Yayınları. (Kaynak: Mustafa Kemal Gerçeği Belgeseli)

[11] Rıza Nur, Hayat ve Hatıratım, 3.cilt/421,422.sayfa, İşaret Yayınları. (Kaynak: Mustafa Kemal Gerçeği Belgeseli)

[12]Bülent Tanör, Kuruluş Üzerine 10 Konferans, Der Yay. 1996. (Kaynak: haksozhaber.net, Dünden Bugüne Resmi Din Söylemi ve Diyanet)

[13] Ahmet Anapalı, Şapka Takmayı Mezardan Çıkartıp Asarlar. Ağustos 2010. (Kaynak: dunyagerceklerim.blogspot.com.tr)

[14] Ezanın yasaklı yılları, 30.sayfa, Özge Yayıncılık, 1. Baskı, 2010, (Kaynak: hakaretyokhakikatvar.wordpress.com)

[15] Aynı hatıraları Uğur Mumcu "Kazım Karabekir Anlatıyor" ismiyle neşretmişti. Oradaki ifade şöyledir: "Bunun için önce din ve namus telakkisini kaldırmalıyız." İsmet Bozdağ ifadeyi kendine göre yumuşatmış olabilir. (Kaynak: dunyagerceklerim.blogspot.com.tr)

[16] Kazım Karabekir, Paşaların Kavgası, Yayına hazırlayan: İsmet Bozdağ, 143.sayfa. Emre Yayınları, Aralık 1991. (Kaynak: dunyagerceklerim.blogspot.com.tr)

[17] Paşaların Kavgası, ihtisar ile 158,159.sayfa. Emre Yayınları, Aralık 1991.

[18] Kemalist rejim din kitaplarını bile yasaklamıştır. (Kaynak: belgelerlegercektarih.wordpress.com)

[19] Diyanet İşleri Başkanlığı 16923 sayılı Dini Tedrisat ve Dini Müesseseler hakkında rapor. (Kaynak: risalehaber.com)

[20] Enver Behnan Şapolyo, Atatürk ve Milli Mücadele Tarihi, 305.sayfa. (Kaynak: Bir Başka Açıdan Kemalizm, 122.sayfa. Beyan Yayınları, üçüncü baskı, m.1988)

[21] Türk Tarihinin Ana Hatları, 220,221.sayfa. Devlet Matbaası, m.1930. (Kaynak: Mustafa Kemal Gerçeği belgeseli)

[22] Ruşen Eşref Ünaydın. Atatürk Tarihi ve Dil Kurumları, 53.sayfa. (Kaynak: Bir Başka Açıdan Kemalizm, 121.sayfa. Beyan Yayınları, üçüncü baskı, m.1988)

[23] Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri 2, 279.sayfa. (Kaynak: Mustafa Kemal

Gerçeği belgeseli)

[24] Atatürk'ün emriyle Liselerde okutulan Tarih kitabı, 2.cilt (Kaynak: Bir Başka Açıdan Kemalizm, 189.sayfa. Beyan Yayınları, üçüncü baskı, m.1988)

[25] Atatürk'ün emriyle Liselerde okutulan Tarih kitabı, 2.cilt (Kaynak: Bir Başka Açıdan Kemalizm, 190.sayfa. Beyan Yayınları, üçüncü baskı, m.1988)

[26] Atatürk'ün m.1930larda Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti tarafından Liseler için hazırlanan Tarih kitabı için el yazısıyla yaptığı çalışmalardan. (Kaynak: Bir Başka Açıdan Kemalizm, 222.sayfa. Beyan Yayınları, üçüncü baskı, m.1988)

[27] Atatürk'ün m.1930larda Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti tarafından Liseler için hazırlanan Tarih kitabı için el yazısıyla yaptığı çalışmalardan. (Kaynak: Bir Başka Açıdan Kemalizm, 219.sayfa. Beyan Yayınları, üçüncü baskı, m.1988)

[28] Atilla Oral, Atatürk'ün sansürlenene mektubu, 74,75.sayfa. (Kaynak: Kadirmisiroglu.com)

[29] Andrew Mango, Atatürk, 447.sayfa. (Kaynak: Mustafa Kemal Gerçeği belgeseli)

[30] Rıza Nur, Hayat ve Hatıratım, 3.cilt/557.sayfa. İşaret yayınları. (Kaynak: Mustafa Kemal Gerçeği belgeseli)

[31] Aka Gündüz, Yürekten Sesler, Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 4 Ocak 1934. Aktaran İsmail Beşikçi, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Tüzüğü ve Kürt Sorunu, Yurt Kitap-Yayın, İstanbul 1991, 2.basım, sayfa 188. (Kaynak: belgelerlegercektarih.wordpress.com)

[32] Kelebek Mecmuası, 25.sayı, 11,sayfa. (Kaynak: belgelerlegercektarih.wordpress.com)

[33]Yusuf Ziya Ortaç (1933), derleyen Behçet Necatigil, Atatürk Şiirleri, Türk Dil Kurumu Yayınları 1963. (Kaynak: belgelerlegercektarih.wordpress.com)

[34] Ulus Gazetesi, 12 Kasım 1938. (Kaynak: belgelerlegercektarih.wordpress.com)

[35] Osman Nuri Çerman, Dinimizde Reform: Kemalizm, sayı 24, İstanbul, Ocak 1959, sayfa 23. (Kaynak: belgelerlegercektarih.wordpress.com)

[36] Kasım 1938 tarihli ve 11 sayılı Yarım Ay dergisinden aktaran: Doç. Dr. Fikret Başkaya Paradigmanın İflası, Doz Yay., İstanbul 1991, sayfa 89.(Kaynak: belgelerlegercektarih.wordpress.com)

[37](Kaynak: belgelerlegercektarih.wordpress.com)